

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Sandra Beden

Pripadnice oboroženih sil na mednarodnih operacijah in misijah

Diplomsko delo

Ljubljana, 2016

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Sandra Beden

Mentorica: doc. dr. Jelena Juvan

Pripadnice oboroženih sil na mednarodnih operacijah in misijah

Diplomsko delo

Ljubljana, 2016

Pripadnice oboroženih sil na mednarodnih operacijah in misijah

Trenutno na svetu ne obstajajo oborožene sile, ki bi bile spolno reprezentativne – v nasprotnem primeru bi to pomenilo, da polovico le-teh sestavljajo ženske. Gledano skozi prizmo zgodovine so bile oborožene sile skoraj vedno izključno moška institucija, kljub temu pa so bile ženske, predvsem posredno, skozi celotno zgodovino vključene v oborožene sile in bojevanje. Z začetkom vključevanja žensk v oborožene sile pa se pojavlja tudi vprašanje, ali so ženske primerne za delovanje v oboroženih silah. Dejavniki, ki omejujejo vstop žensk v oborožene sile in posledično tudi na mednarodne operacije in misije so predvsem tradicija in kultura, stroški, fizične in psihične značilnosti žensk, zdravstvene težave, materinstvo, spolno nadlegovanje, morala in kohezija enot ter diskriminacija žensk. Težave s katerimi se srečujejo ženske na mednarodnih operacijah in misijah so predvsem neformalne – soočajo se s psihično, funkcionalno in spolno izključitvijo. Poleg vseh teh težav pa ženske povzročajo težave tudi same sebi, saj se med seboj ne razumejo, ne podpirajo in se pri delu celo ovirajo, veliko raje kot druga z drugo pa se družijo z moškimi pripadniki. Argumenti za vključevanje žensk v oborožene sile in na mednarodne operacije in misije se nanašajo predvsem na žensko, praviloma nežno, naravo, kar ima pomembno vlogo predvsem v mirovnih misijah. Argumenti proti vključevanju pa temeljijo predvsem na fizičnih in psihičnih razlikah med moškimi in ženskami, potrebi moških, da zaščitijo ženske in vzpostaviti avtoritete nad lokalnim prebivalstvom.

Ključne besede: oborožene sile, mednarodne operacije in misije, ženske, enakopravnost.

Members of the armed forces in international operations and missions

Currently in the world there are no armed forces that would be sexually representative - otherwise it would mean that half of them are composed by women. Seen through the prism of history, the armed forces were almost always exclusively male institution, however, women were, mostly indirectly, through the entire history involved in armed forces and warfare. Inclusion of women in the armed forces also raises the question whether women are suitable for operation in the armed forces. Factors limiting the entry of women into the armed forces and, consequently, in international operations and missions are mostly tradition and culture, cost, physical and psychological characteristics of women, health problems, maternity, sexual harassment, morale and unit cohesion and discrimination against women. The problems faced by women in international operations and missions are mostly informal – they are faced with psychological, functional and sexual exclusion. In addition to all these problems, women also cause problems to themselves, as they do not understand and support each other, interfere in each other's work and furthermore, they much rather socialize with men members than with their female colleague. The arguments for the inclusion of women in the armed forces and in international operations and missions are relating primarily to the women, normally gentle, nature, which has an important role in peacekeeping missions. The arguments against inclusion are based mainly on the physical and psychological differences between men and women, men need to protect women in critical situations, and establishing authority over the local population.

Keywords: armed forces, international operations and missions, women, equality.

KAZALO VSEBINE

1 UVOD	5
2 METODOLOŠKO-HIPOTETIČNI OKVIR	7
2.1 PREDMET PREUČEVANJA	7
2.2 CILJI PREUČEVANJA.....	7
2.3 HIPOTEZE	7
2.4 METODE PREUČEVANJA	7
2.5 OPREDELITEV TEMELJNIH POJMOV	8
2.5.1 Oborožene sile	8
2.5.2 Mednarodne operacije in misije.....	9
2.6 STRUKTURA DIPLOMSKE NALOGE	9
3 SPOLNA (NE)REPREZENTATIVNOST IN OMEJEVALNI DEJAVNIKI, KI VPLIVAJO NA VKLJUČEVANJE ŽENSK V OBOROŽENE SILE IN NA MEDNARODNE OPERACIJE IN MISIJE.....	11
3.1 TRADICIJA, KULTURA IN VZORCI SPOLNIH VLOG.....	13
3.2 STROŠKI.....	13
3.3 FIZIČNE ZNAČILNOSTI ŽENSK	14
3.4 PSIHIČNE ZNAČILNOSTI ŽENSK	15
3.5 ZDRAVSTVENE TEŽAVE ŽENSK	16
3.6 STARŠEVSTVO IN DRUŽINSKE ZADEVE	17
3.7 ODNOSI MED SPOLOMA IN SPOLNO NADLEGOVANJE.....	18
3.8 MORALA, KOHEZIJA IN UČINKOVITOST ENOT	19
3.9 FUNKCIONALNA IN POLOŽAJNA DIFERENCIACIJA IN DISKRIMINACIJA ŽENSK.....	19
3.10 DELOVANJE ŽENSK V BOJNIH NALOGAH	20
4 PRIPADNICE OBOROŽENIH SIL NA MEDNARODNIH OPERACIJAH IN MISIJAH.....	22
4.1 DIREKTIVA ORGANIZACIJE ZDRUŽENIH NARODOV O ENAKOSTI SPOLOV NA MEDNARODNIH OPERACIJAH IN MISIJAH IN RESOLUCIJE 1325, 1820, 1888 IN 1889	22
4.2 ARGUMENTI ZA VKLJUČEVANJE PRIPADNIC NA MEDNARODNE OPERACIJE IN MISIJE.....	23

4.3 ARGUMENTI PROTI VKLJUČEVANJU PRIPADNIC NA MEDNARODNE OPERACIJE IN MISIJE.....	25
4.4 TEŽAVE S KATERIMI SE SREČUJEJO PRIPADNICE NA MEDNARODNIH OPERACIJAH IN MISIJAH.....	27
4.4.1 Psihična izključitev.....	27
4.4.2 Funkcionalna izključitev.....	28
4.4.3 Spolna izključitev.....	28
4.5 MEDSEBOJNI ODNOSI MED PRIPADNICAMI NA MEDNARODNIH OPERACIJAH IN MISIJAH.....	29
4.6 PRIPADNICE SLOVENSKE VOJSKE NA MEDNARODNIH OPERACIJAH IN MISIJAH.....	30
5 SKLEP.....	32
6 LITERATURA.....	36

KAZALO TABEL

Tabela 3.1: Psihične značilnosti žensk in značilnosti klasičnega koncepta idealnega bojvnika ..15

1 UVOD

Skozi celotno zgodovino človeštva so ženske izpostavljene boju za enakopravnost in tako je tudi danes. Če je bila v preteklosti neenakopravnost žensk sprejemljiva norma, pa se še posebej danes zavedamo, da temu ni več tako. Prav zaradi tega pa je vse več »napora« vložnega k preoblikovanju miselnosti družbe in sprejemanju žensk in moških kot enakopravnih, ne glede na delo in položaj. Danes je težko verjeti, da so se zakoni, ki so moškega postavljali v središče in mu s tem dajali nadrejeni položaj nad žensko, odpravili šele pred 60 leti. S tem pa so se začele rušiti tudi stereotipne predstave, da naj bi ženske skrbele le za dom in javno življenje prepustile moškim. Od takrat do danes se je veliko spremenilo na področju enakopravnosti žensk, vseeno pa so ženske na vodilnih položajih še vedno v manjšini (RTV SLO 2012).

Kot študentka obramboslovja, ki sem opravila Vojaške prakse v okviru sodelovanja Fakultete za družbene vede in Slovenske vojske sem se soočila z okoljem, ki je še vedno izredno moško orientirano, kar sem na trenutke tudi sama zelo dobro občutila. Kljub temu sem Vojaške prakse opravila in s tem dokazala, da se lahko ženske soočamo tudi s takšnimi službami, kjer imajo moški še vedno dominantno vlogo. To pa je bil tudi ključni razlog, da sem se odločila za diplomsko nalogo s to tematiko, saj sem želela podrobno preučiti in prikazati težave s katerimi se soočajo ženske, ki so vključene v oborožene sile (OS) in na mednarodne operacije in misije (MOM), prav tako pa sem želela prikazati, da ni potrebe po izključevanju žensk, ki opravljajo vojaško službo doma ali v tujini. V diplomski nalogi sem opredelila ključne težave s katerimi se soočajo ženske, ki se odločijo za opravljanje vojaške službe. Poudarek sem namenila predvsem ženskam, ki opravljajo vojaško službo na MOM, ker menim, da je v okviru OS danes to najbolj aktualna tema, ki zadeva vključevanje žensk – namreč, vključevanje žensk v OS je danes že družbeno sprejemljiva norma, vključevanje žensk na MOM, kjer lahko pride tudi do neposrednega bojnega stika pa je še vedno zelo pereča tema. V okviru sodelovanja žensk na MOM sem prikazala argumente za in proti vključevanju žensk na MOM, prednosti in slabosti, ki jih ženske doprinesejo na takih operacijah in misijah, prav tako pa sem se »dotaknila« tudi medsebojnih interakcij, do katerih prihaja med ženskami na MOM.

Na koncu naj še poudarim, da se je potrebno zavedati, da postajamo vedno bolj odprta družba in da ni več mogoče zanikati ali omejevati enakopravnosti žensk na vseh področjih in vseh

položaj, ne glede na zgodovino ali tradicijo. Smo družba 21. stoletja in čas je, da se začnemo tako tudi obnašati. Kajti, moški in ženske obstajamo zato, da prednosti, ki jih imajo moški dopolnjujejo slabosti žensk in prednosti, ki jih imamo ženske dopolnjujejo slabosti moških.

2 METODOLOŠKO-HIPOTETIČNI OKVIR

2.1 PREDMET PREUČEVANJA

Predmet preučevanja v diplomski nalogi so pripadnice oboroženih sil na mednarodnih operacijah in misijah, poseben poudarek pa sem namenila predvsem argumentom za in proti vključevanju pripadnic na mednarodne operacije in misije, težavam, ki jih pri tem spremljajo in odnosom med pripadnicami, in sicer z vojaško-sociološkega vidika.

2.2 CILJI PREUČEVANJA

Pri pisanju diplomske naloge sem si zastavila naslednje cilje:

- celovito predstaviti dejavnike, ki omejujejo ženske pri vključevanju v oborožene sile in mednarodne operacije in misije,
- preučiti argumente za in proti vključevanju pripadnic na mednarodne operacije in misije,
- predstaviti težave, ki spremljajo pripadnice na mednarodnih operacijah in misijah,
- preučiti medsebojne odnose med pripadnicami na mednarodnih operacijah in misijah,
- predstaviti delovanje pripadnic Slovenske vojske na mednarodnih operacijah in misijah.

2.3 HIPOTEZE

V diplomski nalogi sem si zastavila dve hipotezi in sicer:

H1: Ženske karakteristike (praviloma nežna narava, spravljivo vedenje, kontroliranje nasilja, itd.) povečujejo ženski potencial v mednarodnih operacijah in misijah.

H2: Pripadnice oboroženih sil na mednarodnih operacijah in misijah razvijejo med seboj močne socialne interakcije in si nudijo močno podporo.

2.4 METODE PREUČEVANJA

Pri pisanju diplomske naloge sem uporabila deskriptivno metodo, analizo primarnih virov, analizo sekundarnih virov, sekundarno analizo statističnih podatkov in deduktivno metodo.

Deskriptivno metodo sem uporabila pri opisovanju, analizo primarnih virov pri analiziranju dokumentov, knjig in publikacij, analizo sekundarnih virov pa pri analiziranju že predhodno obdelanih podatkov. Pri analizi že obdelanih statističnih podatkih sem uporabila sekundarno analizo statističnih podatkov, deduktivno metodo pa sem uporabila pri prenašanju splošnih zakonitostih na posamezne primere.

2.5 OPREDELITEV TEMELJNIH POJMOV

2.5.1 Oborožene sile

OS so specializirana oborožena organizacija države, ki je pripravljena in organizirana za vodenje oboroženega boja oz. vojne. Kot neločljiv del državne organizacije, so OS glavno orodje za zagotavljanje neodvisnosti in ozemeljske celovitosti države in njenega družbeno-političnega in ekonomskega sistema. OS so v večini držav sestavljene iz stalne sestave oz. operativne vojske in rezervne sestave. Kot posebna organizacija imajo OS posebno strukturo in kader, vojno doktrino, centralizirano vodenje, poseben način usposabljanja in izobraževanja ter utrjen sistem poveljevanja. Odvisno od njihove strateške uporabe in okolja, v katerem delujejo, se OS v večini držav praviloma delijo na kopensko vojsko, vojaško mornarico in vojaško letalstvo (Vojna enciklopedija (6) 1973, 448). Struktura, velikost in opremljenost OS je praviloma odvisna predvsem od družbeno-političnega sistema države, stopnje razvoja materialnih proizvodnih sil, geostrateškega položaja države in njenih demografskih zmogljivosti. Pojem OS je v mednarodnem vojnem pravu opredeljen širše kot v vojaški terminologiji. Na podlagi Haaškega pravilnika o zakonih in pravilih vojskovanja na kopnem iz leta 1907 in Ženevskih konvencij o zaščiti vojnih žrtev iz leta 1949, OS zajemajo poleg kopenskih, mornariških in letalskih sil tudi druge oborožene formacije, ki nosijo znake pripadnosti, ne glede na njihovo velikost in specialnost. Med OS pa se uvrščajo tudi enote organiziranih odporniških gibanj, ki pripadajo eni izmed strani, ki je v vojni, ne glede na to na katerem ozemlju delujejo. Pogoj, da take enote lahko uvrščamo med OS pa je, da so njihovi pripadniki organizirani, odkrito nosijo oznake pripadnosti, odkrito nosijo orožje in spoštujejo pravila vojnega prava (Vojna enciklopedija (6) 1973, 449). Pojem OS se nanaša na organizirano skupino, ki izvaja oboroženo nasilje, za kar je potrebna učinkovita organizacijska oblika, ki ima značilnosti birokratske organizacije. OS zajemajo stalne in nestalne ter pomožne in prostovoljne vojaške sile (International Military and Defense

Encyclopedia 1993, 188–195). OS so splošni naziv za vse vojaške sile, in sicer za kopensko vojsko, vojaško mornarico, vojaško letalstvo, itd.) (Bowyer 2007, 15).

2.5.2 Mednarodne operacije in misije

Pojem MOM se nanaša na v Sloveniji uveljavljen termin in obsega »vse oblike delovanja vojaških, civilnih, reševalnih in drugih zmogljivosti v mednarodnem okolju pod ustreznim mandatom ali v skladu z dvostranskimi dogovori oziroma na podlagi prošnje tretje države« (Vlada Republike Slovenije 2010, 6). Pojem MOM zajema mirovne operacije vseh vrst, operacije kriznega odzivanja, mednarodne civilne misije in reševalne operacije. MOM obsegajo številne različne oblike vojaškega, reševalnega, civilnega, humanitarnega in ostalega delovanja, vključujejo pa tudi materialne, finančne in ostale oblike pomoči, z namen, da se doseže sinergijo učinkov (prav tam). MOM kot sredstvo zagotavljanja mednarodnega miru in varnosti v Ustanovni listini (UL) Organizacije združenih narodov (OZN) nimajo jasnega mesta, ker jih ne opredeljuje niti peto niti šesto poglavje UL¹. Zaradi tega pa je MOM nekdanji generalni sekretar Varnostnega sveta (VS) OZN Dag Hammarskjöld umestil kar med obe omenjeni poglavji (Vuga 2012, 17).

2.6 STRUKTURA DIPLOMSKE NALOGE

Diplomsko nalogo sem razdelila na pet glavnih in enakovrednih poglavij. V uvodu sem opredelila trenutno situacijo glede enakopravnosti žensk in izrazila svoje mnenje glede tega, prav tako pa sem tudi grobo »orisala« samo sestavo diplomske naloge.

V drugem poglavju sem opredelila predmet preučevanja, predstavila cilje preučevanja, podala dve hipotezi, predstavila metode preučevanja in opredelila temeljne pojme, ki so pomembni za nadaljnje razumevanje diplomske naloge.

¹ OZN mirovne operacije v najširšem pomenu besede razume kot vse oblike vojaške in nevojaške aktivnosti, ki potekajo za vzpostavitev in ohranjanje mednarodnega miru in varnosti. OZN mirovne operacije deli na operacije za ohranjanje miru (angl. *Peacekeeping Operations*), operacije za ustvarjanje miru (angl. *Peacemaking Operations*), operacije za graditev miru (angl. *Peace Building Operations*), operacije preventivne diplomacije (angl. *Preventive Diplomacy*) in operacije za vsiljevanje miru (angl. *Peace Enforcement Operations*) (Jelušič 2005, 12).

V tretjem poglavju sem se poglobila v spolno (ne)reprezentativnost in preučila omejevalne dejavnike, ki odločilno vplivajo na vključevanje žensk v oborožene sile in na mirovne operacije in misije.

Četrto poglavje sem namenila preučevanju pripadnic oboroženi sil v mednarodnih operacijah in misijah. Predstavila sem Direktivo Organizacije združenih narodov o enakosti spolov na mednarodnih operacijah in misijah, preučila argumenta za in proti vključevanju pripadnic na mednarodne operacije in misije in težave s katerimi se tam srečujejo. Poglobila sem se tudi v medsebojne odnose med pripadnicami in preučila delovanje pripadnic Slovenske vojske, ki so napotene na mednarodne operacije in misije.

V petem poglavju sem podala ključne ugotovitve do katerih sem prišla skozi pisanje diplomske naloge in potrdila oz. zavrnila zastavljeni hipotezi.

3 SPOLNA (NE)REPREZENTATIVNOST IN OMEJEVALNI DEJAVNIKI, KI VPLIVAJO NA VKLJUČEVANJE ŽENSK V OBOROŽENE SILE IN NA MEDNARODNE OPERACIJE IN MISIJE

V OS razvitih industrijskih držav, ne glede na to, ali so obvezniške ali poklicne, predstavlja pomembno težnjo vedno večja rekrutacijska selektivnost, rezultat tega pa je predvsem manjša socialna reprezentativnost (Ashkenazy 1994, 192). Poleg tega pa je potrebno tudi omeniti, da so v svetu redke OS, ki vsaj približno odražajo strukturo civilnega prebivalstva, ki naj bi ga ščitile. Ravno zaradi tega pa lahko OS opredelimo tudi kot nereprezentativne v socialno-strukturnem smislu (Enloe 1990, 82).

Ko govorimo o socialni (ne)reprezentativnosti OS, v bistvu govorimo o primerjavi strukture OS in strukture družbe, v kateri le-te obstajajo. Poznamo več ravni opazovanja (ne)reprezentativnosti OS, zato lahko opredelimo najmanj devet vidikov (ne)reprezentativnosti in sicer (Kotnik-Dvojmoč 2002, 28):

- etični ali nacionalni,
- kulturni in vrednotni,
- verski,
- razredni oz. socialno-ekonomski,
- spolni,
- rasni,
- politični oz. ideološki,
- regionalni in
- izobrazbeni vidik.

Ker so v diplomski nalogi predmet preučevanja pripadnice OS na mednarodnih operacijah in misijah (MOM), sem se osredotočila izključno na preučevanje spolnega vidika (ne)reprezentativnosti. Pri tem pa je potrebno predvsem izhajati iz dejstva, da trenutno nobene OS niso spolno reprezentativne - v nasprotnem primeru bi to pomenilo, da polovico le-teh sestavljajo ženske. Gledano skozi prizmo zgodovine so bile OS skoraj vedno izključno moška institucija, kljub temu pa so bile ženske, predvsem posredno, skozi celotno zgodovino vključene v OS in bojevanje. Čeprav je vključevanje žensk v vojaške aktivnosti bilo odvisno predvsem od časa in družbenega prostora, lahko zasledimo, da ženske v zgodovini niso imele

popolnega vojaškega statusa. Njihova vključenost v OS je bila tako največkrat samo začasna in odvisna predvsem od vpliva kulturnih in družbenih dejavnikov in povečanih nacionalnih potreb, predvsem v obdobju kriznih razmer. Ne glede na to, na kakšen način so bile ženske vključene v OS in kakšne naloge so pri tem opravljale, pa so bile praviloma po koncu kriznih razmer takoj demobilizirane, njihov prispevek pa je bil pogosto zmanjševan in celo ignoriran (International Military and Defense Encyclopedia 1993, 2945–6).

V zadnjih treh desetletjih pa se je odnos do žensk v OS počasi vendar vztrajno začel spreminjati na boljše, to pa pomeni, da politika vključevanja žensk v OS ni statična in se nenehno spreminja. V procesu spreminjanja odnosa do vključevanja žensk v OS lahko zasledimo šest stopenj in sicer (Kotnik-Dvojmoč 2002, 29–30):

- popolna izključitev,
- pragmatična izključitev,
- selektivna izključitev,
- prikrita izključitev,
- delna enakopravnost in
- popolna enakopravnost.

V vseh državah, ki že vključujejo ženske v OS ali pa o tem šele razmišljajo, se še vedno pojavlja vprašanje, ali so ženske primerne za delovanje v OS. Tako razmišljanje pa je predvsem posledica tega, da se z vključevanjem žensk v OS pojavlja, poleg pozitivnih vplivov, tudi veliko problemov, ki so rezultat posebnih ženskih psihofizičnih značilnosti. Vzporedno s tem pa je potrebno upoštevati tudi zasidranost posameznih vrednot, mnenj, stališč in stereotipov, ki v večji meri govorijo predvsem proti vključevanju žensk v OS. To pa je tudi glavni razlog, da še danes ni izoblikovano dokončno in enotno mnenje o tem, ali je vključevanje žensk v OS smotrno in resnično potrebno (Kotnik-Dvojmoč 2002, 30).

V nadaljevanju se bom osredotočila in predstavila deset najpomembnejših omejevalnih dejavnikov, ki vplivajo na vključevanje žensk v OS in na MOM in, ki jih določeni viri delijo na tri kategorije in sicer biološko, socialno in psihološko. V diplomski nalogi bom omejevalne dejavnike obravnavala nekategorizirano, saj je le-te skoraj nemogoče brez dvoma razvrščati po kategorijah (Kotnik-Dvojmoč 2002, 32).

3.1 TRADICIJA, KULTURA IN VZORCI SPOLNIH VLOG

Antropološke in etnografske raziskave kažejo, da obstaja zelo malo človeških dejavnosti, ki bi jih v vseh kultura opravljali izključno moški ali ženske. Kljub temu, da obstaja vrsta različnih kultur kjer obstaja stroga delitev dela med spoloma, se predstave o tem katero delo je moško in katero žensko zelo razlikujejo. Eno od redkih izjem predstavlja bojevanje, saj ne moremo navesti niti ene kulture, v kateri bi ženske imele pri bojevanju enako ali celo pomembnejšo vlogo od moških. Na podlagi tega pa lahko trdimo, da je vojaški poklic izrazito moški poklic (Makarovič v Kotnik-Dvojmoč 2002, 32–3).

Med vsemi argumenti proti vključevanju žensk v OS pa se je najtežje upreti tradicionalno in kulturno pogojenim ugovorom proti vključevanju. Namreč, moški se skozi normalno socializacijo naučijo braniti, ženske pa se učijo predvsem neagresivnosti (Beck 1980, 30). Poleg tega pa tudi moški ego od moških zahteva, da so zaščitniški, ženske pa zaščitene (Defense Equal Opportunity Management Institute v Kotnik-Dvojmoč 2002, 33). Prav tako je potrebno opozoriti tudi na razlike med obema spoloma, ki zrcalijo predvsem življenjsko situacijo, socializacijski proces in izkušnje, ki prevladujejo v določenem okolju (Musek 1995, 33). Te razlike pa se izražajo prek spolnih vlog in predstav, ki si jih vsak posameznik med razvojem izoblikuje o svoji spolni identiteti, podobi in vlogi (Kotnik-Dvojmoč 2002, 33).

Vključenost žensk v OS je odvisna predvsem od njihovega položaja v družbi, ki pa je oblikovan na podlagi tradicionalne in kulturne opredelitve primernosti posameznih vlog za ženske (Elster 1987, 81). To pa pomeni, da večja kot je prisotnost tradicionalnih norm v družbi, večje je omejevanje pri vključevanju žensk v OS. To dejstvo pa se še posebej izraža v družbah v katerih ima vera pomembno vlogo v vsakdanjem družbenem in političnem življenju. Ženske lahko tako sodelujejo v OS le v obsegu, ki ga dopuščajo kulturne značilnosti, družbene vrednote in vzorci spolnih vlog, ne glede na razmere, ki bi dopuščale in spodbujale njihovo vključevanje (International Military and Defense Encyclopedia 1993, 2948–9).

3.2 STROŠKI

V zadnjih letih lahko pogosto zasledimo podatke o številnih zmanjševanjih obsega obrambnih proračunov v večini držav, zaradi česar pa predstavlja vključevanje žensk v OS, predvsem

zaradi dodatnih logističnih in infrastrukturnih problemov, zelo visoke ekonomske stroške. Namreč, pri vključevanju žensk v OS je potrebno v vojašnicah in drugih vojaških objektih prilagoditi najosnovnejše namestitvene pogoje, sanitetne zmogljivosti in zadovoljiti posebne higienske potrebe (International Military and Defense Encyclopedia 1993, 2947–8). Potrebno pa je razumeti tudi dejstvo, da se zaradi posebnosti vojaškega poklica, pojavljajo razlike med zvrstmi in rodovi. Tako je na primer zagotavljanje posebnih namestitvenih pogojev za ženske na ladajah praviloma precej dražje kot pa v kopenski vojski (Binkin 1993, 54).

Poleg tega pa je potrebno preoblikovati tudi uniforme, zaščitne čelade, neprebojne jopiče, zaščitne maske in ostalo opremo, ter jo prilagoditi ženskih številkam in fizičnim značilnostim. Problem predstavlja tudi dejstvo, da je povprečna ženska v teži, višini, sedeči višini, višini pogleda, funkcionalnem dosegu rok in dolžini stopal manjša od povprečnega moškega. Zaradi tega pa je potrebno tudi preoblikovati in prilagoditi dimenzije določenih delovnih mest, kot so na primer kokpiti letal in operaterska mesta v oklepnih vozilih (Adanić in Tatalović 1993, 66–77; Binkin 1993, 54; International Military and Defense Encyclopedia 1993, 2947–8). Dodatne stroške pa predstavlja tudi spreminjanje in prilagajanje predpisov in predvsem število nadomestil, ki so povezani predvsem z nosečnostjo in materinstvom, upokojitvijo zaradi zdravstvenih razlogov in bolniškimi izostanki, ki so praviloma pri ženskah pogostejši kot pri moških (Adanić in Tatalović 1993, 66; International Military and Defense Encyclopedia 1993, 2947–8). Stroški v povezavi z nadomestili igrajo ključno vlogo predvsem v tistih državah, ki imajo obsežnejše OS in s tem tudi večje število pripadnic, medtem ko je v državah z manjšimi OS in posledično tudi manjšim številom pripadnic poudarek usmerjen predvsem na stroške, ki nastajajo zaradi prilagajanja opreme in infrastrukture (Kotnik-Dvojmoč 2002, 37).

3.3 FIZIČNE ZNAČILNOSTI ŽENSK

Dejstvo je, da razvoj tehnologije in vojaške tehnike vedno bolj zmanjšuje pomen fizične moči na sodobnem bojišču, posledično pa se to odraža pri vse večjem vključevanju žensk v OS. Kljub temu pa tega ne smemo in ne moremo razumeti v smislu zmanjševanja pomena fizične moči v OS, ampak le kot »relativizacijo njenega pomena«. Zaradi tega pa ne moremo zanikati določenih fizičnih, psihičnih, bioloških in socialnih dejavnikov, ki omejujejo primernost žensk za opravljanje določenih fizično zahtevnih nalog v OS. Tako imajo moški prednost pred ženskami predvsem zaradi njihove telesne zgradbe in značilnosti srčno-žilnega in dihalnega sistema (Defense Equal Opportunity Management Institute v Kotnik-Dvojmoč 2002, 37).

Zaradi takih fizičnih omejitev pa vključevanje žensk v OS predstavlja edinstvene zahteve in standarde glede njihove fizične pripravljenosti (Hoiberg in White 1992, 515). Zaradi fizičnih razlik med moškimi in ženskami je bilo potrebno v večini OS standarde za preverjanje fizičnih sposobnosti prilagoditi posebej za ženske, čemur pa niso naklonjeni številni kritiki, ki trdijo, da tako prilagajanje standardov ženskam daje napačno in precenjeno predstavo o njihovi fizični sposobnosti (Beck 1980, 30). Kljub temu pa je potrebno opozoriti na to, da je vse prevečkrat vprašanje glede fizične sposobnosti žensk zastavljeno napačno, saj ni pomembno, kako fizično sposobne so ženske, ko vstopajo v OS, ampak kako fizično sposobne postanejo skozi celoten proces vključevanja in delovanja v OS (Defense Equal Opportunity Management Institute v Kotnik-Dvojmoč 2002, 38). Preveč pogosto se torej pozablja na dejstvo, da lahko ženske s primerno telesno aktivnostjo v veliki meri nadomestijo zaostanek v fizičnih sposobnostih (Odnosi med spoloma v Kotnik-Dvojmoč 2002, 38). Pri vrednotenju fizičnih sposobnosti žensk, ki vplivajo na opravljanje vojaške službe, so možni trije pristopi (Kotnik-Dvojmoč 2002, 39):

- za vse pripadnike in pripadnice OS veljajo isti standardi fizičnih sposobnosti, ki morajo biti doseženi za izvajanje določenih nalog,
- standardi fizičnih sposobnosti se razlikujejo glede na spol in
- določene naloge v OS so razdeljene v funkcionalne skupine, znotraj katerih veljajo isti standardi fizičnih sposobnosti.

3.4 PSIHIČNE ZNAČILNOSTI ŽENSK

Psihične značilnosti žensk so tiste značilnosti, ki jih vojaštvo tradicionalno ne ceni, ker so kontradiktorne konceptu idealnega bojevnika (glej Tabelo 3.1) (Kotnik-Dvojmoč 2002, 39).

Tabela 3.1: Psihične značilnosti žensk in značilnosti klasičnega koncepta idealnega bojevnika

Psihične značilnosti žensk	Klasični koncept idealnega bojevnika
<p style="text-align: center;">toplina, prijaznost, odprtost, plahost, zaupljivost,</p>	<p style="text-align: center;">fizična agresivnost, dominantnost, avanturizem, tekmovalnost, višje ambicije,</p>

čustvenost, manjša čustvena stabilnost,	težnja po lastni neodvisnosti, težnja po manipuliranju z drugimi,
Psihične značilnosti žensk	Klasični koncept idealnega bojavnika
pasivnost, submisivnost, sugestibilnost, ranljivost, introvertiranost, depresivnost, fizična neagresivnost.	drznost, netolerantnost, grobost.

Vir: prav tam.

Jasno je, da so moški v povprečju agresivnejši kot ženske. Vprašanje, ki se pojavlja pri tem dejstvu pa je, ali so posamezniki z višjo stopnjo agresivnosti tudi bolj disciplinirani in učinkoviti vojaki. Raziskave tudi kažejo, da so določene moške značilnosti tesno povezane z biološkimi dejavniki, kot je na primer raven moškega spolnega hormona (Defense Equal Opportunity Management Institute v Kotnik-Dvojmoč 2002, 40). Z vidika psihičnih lastnosti predstavljajo OS ženskam manj primerno ali neprijazno okolje, kar potrjuje tudi podatek, da je v OS ZDA delež žensk s psihičnimi težavami za kar 400% večji v primerjavi z enako starimi ženskami v civilnem okolju (Adanić in Tatalović 1993, 66). Pri tem podatku pa je potrebno izpostaviti tudi dejstvo, da ženske ne skrivajo svojih težav v tolikšni meri kot jih moški (Kotnik-Dvojmoč 2002, 40).

3.5 ZDRAVSTVENE TEŽAVE ŽENSK

Zdravstvene težave žensk se pogosto pojavljajo tudi zaradi njihove manjše fizične in psihične primernosti za opravljanje vojaške službe. V primerjavi z moškimi imajo tako ženske praviloma na istih delovnih mestih v OS večje in pogostejše zdravstvene težave (Ballweg in Li 1991, 227). Maginnis (1992, 29–30) trdi, da so ženske bolj dovzetne za različne poškodbe, mentalne bolezni, prebavne motnje, problem pa predstavlja tudi predmenstrualni sindrom, ki lahko negativno vpliva predvsem na funkcionalno sposobnost in učinkovitost vojaških enot. Pri tem pa je potrebno še posebej opozoriti na sinhronizacijo menstrualnega cikla žensk, ki dlje časa preživijo v skupini, kar lahko pripelje do zmanjšane opravilne sposobnosti dela

vojaške enote (Defense Equal Opportunity Management Institute v Kotnik-Dvojmoč 2002, 41). Razmeroma visoka stopnja bolniških izostankov pri ženskah pa je eden izmed najpomembnejših razlogov proti vključevanju žensk v OS. Poleg tega pa so se nasprotniki vključevanja žensk v OS sklicevali tudi na njihovo odsotnost zaradi porodniškega dopusta in negovanja otrok (prav tam).

Na zdravstveno stanje žensk, ki so vključene v OS, pomembno vpliva tudi njihov zakonski stan, saj imajo poročene pripadnice bistveno manj zdravstvenih težav kot njihove samske in ločene kolegice. Na zdravstveno stanje pripadnic pomembno vpliva tudi število otrok, saj je materinstvo v pozitivni povezavi z njihovim zdravstvenim stanjem – ključno pa je izpostaviti, da se ta pozitivni vpliv z večanjem števila otrok zmanjšuje ali celo popolnoma spremeni. Najbolj neprimerne za opravljanje pa so zagotovo matere samohranilke, saj so obremenjene z večjo odgovornostjo in zahtevami otrok (Ballweg in Li 1991, 228–45).

3.6 STARŠEVSTVO IN DRUŽINSKE ZADEVE

Tako vojaško kot družinsko življenje zahteva veliko predanosti, lojalnosti, časa in energije. V primerjavi z moškimi kolegi, se ženske v veliko večji meri soočajo s konfliktnimi zahtevami vojaške organizacije in zahtevami, ki izhajajo iz njihove družinske vloge - to pa je tudi glavni razlog, da prihaja do preobremenjenosti in konfliktnosti (Ballweg in Li 1991, 228–44). Rezultat vse večje razpetosti med vojaško vlogo in ostalimi civilnimi vlogami pa se kaže predvsem v slabšem zdravstvenem stanju pripadnic OS (Hoiberg in White 1992, 518), prav tako pa je tudi odstotek neporočenih pripadnic bistveno večji kot pa med njihovimi civilnimi kolegicami ali pripadniki OS. Materinstvo je že na splošno zelo »trda« in resna preizkušnja, poleg tega pa se morajo pripadnice soočiti še s pogosto celodnevno ali večdnevno odsotnostjo in nočnim delom (Jelušič 1995, 9) – to pa se kaže predvsem v tem, da imajo pripadnice OS v primerjavi s civilnimi kolegicami tudi vedno manj otrok (Bauwens v Kotnik-Dvojmoč 2002,42).

Velik problem pri usklajevanju vojaškega in družinskega življenja predstavlja tudi varstvo in skrbništvo otrok, katerih starši so samohranilci. Zaradi tega morajo v večini OS samohranilci podpisati, da so določili skrbnika za svoje otroke v primeru, da so vpoklicani ali ubiti. OS to jemljejo zelo resno, saj obstajajo celo primeri, ko se vojakinje zaradi neuspešnega iskanja skrbnikov ali varušek niso smele udeležiti vojaških vaj (Beck 1980, 33). Ker pa iskanje

skrbnikov predstavlja velik problem, Kotnik-Dvojmoč (2002, 44) predlaga, da bi morale OS zaradi posebnosti dela, ki ga opravljajo pripadnice, organizirati posebne oblike varstva otrok zaposlenih. Pri tem pa se osredotoča predvsem na primere, ko so starši otrok:

- zaposleni v vojaških enotah, ki so oddaljene od kraja bivališča,
- odsotni zaradi nočnega dela,
- odsotni zaradi dežurstva,
- odsotni zaradi vojaških vaj.

Da nerešeno varstvo otrok predstavlja velik problem pa priča tudi dejstvo, da le-to lahko zelo obremeni starše, ki so zaposleni v vojski, posledice pa se kažejo predvsem v zmanjševanju njihove motiviranosti in bojne pripravljenosti. Poleg varstva otrok pa izziv družinam predstavljajo tudi premeščanja na nove dolžnosti, kar pa je lahko povezano tudi s selitvijo na drugi konec države, omeniti pa je tudi potrebno, da selitve lahko potekajo tudi na globalni ravni (prav tam).

3.7 ODNOSI MED SPOLOMA IN SPOLNO NADLEGOVANJE

Spolno nadlegovanje je že dolgo sestavina družbenega življenja, v preteklosti pa je bil ta pojav mnogokrat prikrit, njegov obstoj pa zanikan. Spreminjanje družbenih vrednot in vse večja enakopravnost žensk pa sta privedla do tega, da se na spolno nadlegovanje vedno bolj gleda kot na odklonilen pojav, ki je kaznovan. Spolnemu nadlegovanju se posveča veliko pozornosti v delovnem okolju, še posebej v odnosu nadrejeni-podrejeni, razlog pa tiči predvsem v posebnosti vodstveno-izvajalskega odnosa, ki lahko pripelje do hudih zlorab. To pa je tudi eden izmed glavnih razlogov, da javnost in civilna družba posvečata veliko pozornost prav spolnemu nadlegovanju v OS (Kotnik-Dvojmoč 2002, 46).

Defense Equal Opportunity Management Institute (v Kotnik Dvojmoč 2002, 47) trdi, da pri vključevanju žensk v OS ne predstavlja problem njihova nesposobnost, ampak nesposobnost moških pripadnikov, da bi se prilagodili spremenjenim okoliščinam. Nekateri moški so namreč nesposobni ločevati med žensko kot seksualnim objektom in žensko kot profesionalnim sodelavcem (Thomas 1978, 691). Taki moški namreč hočejo, da je ženska tradicionalno ženska in se počutijo nelagodno ob dejstvu, da jo morajo obravnavati kot enakopravnega sodelavca na delovnem mestu. Taka miselnost v OS pa lahko pripelje tudi do izražanja moške premoči nad ženskami na »tradicionalističen« način, in sicer z zlorabo

njihovih teles (Jogan 1995, 25). To dejstvo pa na nek način niti ne preseneča, saj OS predstavljajo okolje, v katerem je bil seksizem že od nekdaj institucionalno podprt (Firestone in Harris 1994, 40). Spolno nadlegovanje se torej pojavlja predvsem v tistih okoljih, kjer moški predstavljajo večino. Ti so namreč veliko bolj usmerjeni k seksualizaciji, v okoljih, kjer prevladujejo ženske, pa se pojavljajo in prevladujejo predvsem težnje po aseksualnosti (Jogan 2000, 592–5).

3.8 MORALA, KOHEZIJA IN UČINKOVITOST ENOT

Vključevanju žensk v OS nasprotujejo, poleg javnega mnenja, tudi moški pripadniki, ki samo vključevanje žensk razumejo kot provokacijo (Ridard 1987, 92). Vzporedno s tem pa ženske pripadnice v vojaški enoti deprivirajo moške pripadnike, ker jim kažejo, da opravljanje vojaške službe ni tako težko, da je ne bi mogle opravljati tudi ženske Defense Equal Opportunity Management Institute (v Kotnik-Dvojmoč 2002, 50). Številni so mnenja, da lahko moške pri izpolnjevanju nalog moti želja, da ženske zaščitijo, tekmovanje z drugimi moškimi pripadniki za spolne partnerje in nepripravljenost podrejanja ženski avtoriteti (International military and Defense Encyclopedia 1993, 2948; Defense Equal Opportunity Management Institute v Kotnik-Dvojmoč 2002, 50).

Prisotnost žensk v enotah, predvsem bojnih, je moteča, saj moški nanje gledajo kot na nekakšne »outsiderje«. Poleg tega pa naj bi ženske te enote oslabile, ker bi z vključevanjem ovirale rituale »moškega povezovanja«. Prav tako naj bi moški v boju hoteli ženske predvsem zaščititi ali pa bi se v njih zaljubili (Greenberg in drugi 1990, 20). Na tem mestu pa je potrebno izpostaviti, da so raziskave pokazale, da je prehod moških v kriznih situacijah v zaščitniško vlogo samo izgovor in da kohezija in bojna pripravljenost enote zaradi vključitve žensk nista zmanjšani (Kotnik-Dvojmoč 2002, 51). Glede tega Jelušič (1995, 10) celo trdi, da je bojna pripravljenost enote odvisna predvsem od vsakega posameznika in od tega, kako posameznik opravi svoje delo. Nasprotno kot Jelušič pa nasprotniki vključevanja žensk v OS trdijo, da je potrebno stopnjo kohezivnosti mogoče doseči le v spolno homogenih, moških enotah (Dunivin 1994, 535).

3.9 FUNKCIONALNA IN POLOŽAJNA DIFERENCIACIJA IN DISKRIMINACIJA ŽENSK

V vseh OS obstajajo različni diferenciacijski mehanizmi, ki jih delimo na notranje in zunanje. Tipični primer notranje diferenciacije so štiri jasno opredeljene in homogene personalne skupine – častniki, podčastniki, vojaki in civilni uslužbenci. Te personalne skupine pa imajo podporo predvsem v diferenciacijskih mehanizmih, med katere vključujemo uniformo, plače, družbeni ugled, itd. Tako diferenciacijo lahko z drugo besedo opišemo tudi kot notranjo kadrovsko diferenciacijo. Vzporedno z notranjo kadrovsko diferenciacijo pa obstaja tudi notranja strukturna diferenciacija, ki pa poteka med zvrstmi (kopenska vojska, mornarica, letalstvo) in rodovi OS. Potrebno pa je tudi poudariti, da nemalokrat notranje diferenciacijske mehanizme potencirajo zunanji oz. družbeni mehanizmi (Kotnik-Dvojmoč 2002, 58).

Ženske z vključevanjem v OS še zdaleč niso enakopravne moškim, to pa se kaže predvsem v funkcionalni in položajni diferenciaciji žensk. Pri tem pa se funkcionalna diferenciacija nanaša predvsem na neenakopravnost pri dostopu in izvajanju nalog, položajna diferenciacija pa neenakopravnost pri pridobivanju činov in napredovanju. Diferenciacija žensk v OS pa predstavlja tako velik problem, da lahko namesto pojma diferenciacija upravičeno uporabimo tudi pojem diskriminacija. Na tem mestu pa je potrebno tudi poudariti, da funkcionalna in položajna diferenciacija žensk v OS negativno vplivata na počutje, zadovoljstvo, motiviranost in učinkovitost pripadnic (Kotnik-Dvojmoč 2002, 60).

3.10 DELOVANJE ŽENSK V BOJNIH NALOGAH

Nasprotniki vključevanja žensk v OS trdijo, da večina žensk ne more dosegati standarde kopenske vojske. Vzporedno s tem pa se postavljajo tudi trditve, da v boju ni lahko obvladovati spolno mešane enote. To pa sta tudi glavna razloga, da se glede vključevanja žensk v OS spodbuja predvsem vključevanje v mornariške in letalske enote (Kotnik-Dvojmoč 2002, 53).

Danes ženske še vedno zasedajo predvsem mesta, kjer je neposredno bojni stik s sovražnikom izključen (Bauwens v Kotnik-Dvojmoč 2002, 53). Kljub temu pa je v mnogih OS ženskam dovoljeno sodelovati v enotah, ki bi lahko bile neposredno v kontaktu s sovražnikom, čeprav jih mnogokrat še vedno ni dovoljeno sodelovati v vseh bojnih oblikah – tako na primer v določenih OS ženske lahko sodelujejo v obrambnih bojnih oblikah, prepovedano pa jim je

sodelovati v napadalnih bojnih oblikah (International Military and Defense Encyclopedia 1993, 2950).

Vključevanje žensk v bojne enote in v boj je močno odvisno tudi od zgodovinske in kulturne tradicije, ideologije, verskega sistema in okoliščin v boju. Na podlagi tega lahko trdimo, da večji kot je poudarek na ideologiji socialne enakosti, večja je možnost, da so ženske vključene v bojne enote in boj. Vzporedno s tem pa more biti situacija, ko se ženske začnejo vključevati v neposredne bojne naloge že brezupna in povezana z okupacijo ali invazijo sovražnika (Loring Goldman 1982, 5–11).

4 PRIPADNICE OBOROŽENIH SIL NA MEDNARODNIH OPERACIJAH IN MISIJAH

4.1 DIREKTIVA ORGANIZACIJE ZDRUŽENIH NARODOV O ENAKOSTI SPOLOV NA MEDNARODNIH OPERACIJAH IN MISIJAH IN RESOLUCIJE 1325, 1820, 1888 IN 1889

Direktiva OZN o enakosti spolov na MOM opredeljuje in opisuje zahteve za zagotavljanje enakovredne udeležbe žensk, moških, punc in fantov pri vseh aktivnostih, ki se izvajajo v okviru MOM. Direktiva izpostavlja predvsem integracijo načela enakosti spolov kot strategijo, s katero se lahko doseže enakost spolov v postkonfliktnih družbah. Nanaša se na vse kategorije osebja, ki delujejo na MOM in zajema civilno, policijsko in vojaško osebje. Od vseh kategorij osebja zahteva, da pri njihovem delu, ki zajema razvojno politiko, planiranje, izvajanje in podporne dejavnosti, priznavajo enakovredne pravice žensk in moških, ter upoštevajo njihove različne izkušnje, potrebe, težnje, prioritete in prispevke. Vzporedno s tem pa direktiva tudi zahteva, da osebje podpira in izvaja specifične akcije z namenom odprave diskriminatornih zakonov, politik in praks, ki ženskam in puncam onemogočajo »uživanje« enakovrednih pravic. Osebje, ki deluje na MOM je pooblaščen, da v svoje delo vključuje in izvaja načelo enakosti spolov v skladu z UL OZN, mednarodnimi človekovimi pravicami in resolucijami VS OZN 1325, 1820, 1888 in 1889 (OZN 2010).

Resolucija VS OZN 1325 potrjuje pomembno vlogo žensk pri preprečevanju in reševanju konfliktov, mirovnih pogajanjih, vzpostavljanju in ohranjanju miru, humanitarnem odzivu, pokonfliktni obnovi in poudarja pomen njihovega enakopravnega sodelovanja pri prizadevanjih za ohranjanje in promocijo miru in varnosti (Office of the Special Adviser on Gender Issues and Advancement of Women 2005).

Resolucija VS OZN 1820 prepoznava spolno nasilje kot dejanje, ki ovira mednarodni mir in varnost in zahteva varnostni odziv za zaščito žensk med oboroženim spopadom. Resolucija obsoja uporabo spolnega nasilja kot orodja vojne in ga klasificira »ob bok« vojnim zločinom,

zločinom proti človečnosti in genocidu. Poleg tega Resolucija zahteva od vseh strani, ki so udeležene v oboroženi spopad zaščitne in preventivne ukrepe za preprečevanje spolnega nasilja, ustrezne mehanizme za zaščito beguncev in razseljenih oseb, poudarja tudi pomen enakopravnega sodelovanja žensk pri vzpostavljanju miru in varnosti in izpostavlja zavezanost Resoluciji 1325 (OZN 2008).

Resolucijo VS OZN 1888 lahko opredelim kot »nadgradnjo« Resolucije VS OZN 1820 saj poziva države članice OZN k še bolj striktnemu izvajanju strategije za preprečevanje spolnega nasilja kot orodja vojne. Resolucija 1888 krepi Resolucijo 1820, ker daje mednarodni skupnosti orodja za razvoj konkretnih in praktičnih ukrepov za preprečevanje spolnega nasilja v vojnah na državni ravni. Države poziva, da izvedejo pravosodno reformo za odpravo nekaznovanosti v primeru spolnega nasilja v času oboroženega spopada in zahteva uvedbo zgodnjih opozorilnih kazalnikov, ki kažejo na spolno nasilje (OZN 2009a).

Če lahko Resolucijo 1888 opredelim kot »nadgradnjo« Resolucije 1820, pa lahko Resolucijo 1889 opredelim kot »nadgradnjo« Resolucije 1325, saj izpostavlja in krepi njeno izvajanje in spremljanje. Poleg tega pa od generalnega sekretarja OZN zahteva, da oblikuje in predloži kazalnike s katerimi bi se lahko spremljalo spoštovanje in izvajanje Resolucije 1325 (OZN 2009b).

4.2 ARGUMENTI ZA VKLJUČEVANJE PRIPADNIC NA MEDNARODNE OPERACIJE IN MISIJE

Pripadnice OS so na MOM razporejene na številna različna področja na katerih so dokazala, da lahko opravljajo iste naloge, z enakimi standardi in pod enako težkimi pogoji, kot njihovi moški kolegi. Pri tem pa so pripadnice pustile velik vtis predvsem pri vzpostavljanju miru in zaščiti pravic žensk (OZN 2016). Vzporedno s tem pa DeGroot (2001, 24) trdi, da stereotipi, ki so v preteklosti preprečevali vstop ženskam v OS in na MOM, danes povečujejo njihov potencial.

OZN (prav tam) pripadnice OS vidi kot vzor ženskam v lokalnem okolju, ki jih vzpodbuja, da se, v predvsem moško dominantnem okolju, zavzemajo za lastne pravice in mirovne procese. Glede na OZN so najpomembnejše naloge pripadnic OS na MOM:

- obravnavanje posebnih potreb nekdanjih pripadnic OS med procesom demobilizacije in ponovnega vključevanja v civilno življenje,
- nudenje pomoči OS na način, da le te postanejo bolj dostopne ženskam v lokalnem okolju,
- intervjuvanje preživelih žrtev spolnega nasilja,
- mentoriranje in usposabljanje kadetinj na policijskih in vojaških akademijah in
- zagotavljanje stika z ženskami v okoljih, kjer je ženskam prepovedano govoriti z moškimi.

Poleg ključnih nalog, ki jih pripadnice OS opravljajo na MOM, pa prispevajo tudi k (prav tam):

- zmanjševanju konflikta in nasprotovanj,
- izboljšanju dostopa in podpore lokalnim ženskam,
- zagotovitvi večjega občutka varnosti ženskam in otrokom in
- širitvi znanja, ki je na voljo v okviru MOM.

Dejstvo je, da MOM lahko zelo hitro postanejo nasilne, ključno vlogo pri tem pa odigrajo predvsem bojne priprave in usposabljanja. Kljub nasilju pa morajo biti pripadniki in pripadnice OS na MOM potrpežljivi in spravi, kar pa ni ravno odlika klasičnega vojaka oz. idealnega bojevnika. Namreč, večina OS svoje vojake še vedno uri na način, da le ti postanejo agresivni in željni boja. Rezultat takega usposabljanja, še posebej, če gre za mirovno misijo, pa je »uničena« misija, saj se položaj z agresivnim vedenjem samo še bolj zaostre, nemalokrat pa privede tudi do same eskalacije nasilja. Poleg tega pa je potrebno razumeti tudi to, da je nasilno naravo zelo težko oz. nemogoče kontrolirati, saj nekoč zagotovo izbruhne. V nasprotju s pripadniki pa so pripadnice praviloma manj agresivne, ključnega pomena pri tem pa je dejstvo, da se pripadnice potrebne agresije lahko priučijo, to pa pomeni, da agresijo tudi lažje obvladujejo in jo imajo pod večjim nadzorom (DeGroot 2001, 33–4). Pripadniki OS lahko torej zaradi svoje moške narave zelo hitro ogrozijo MOM. Nasprotno pa pripadnice delujejo bolj umirjeno, poleg tega pa iščejo spravo in so zato, predvsem v mirovnem procesu, zelo dobrodošle. Upoštevati pa je potrebno tudi dejstvo, da lokalno prebivalstvo nemalokrat moške pripadnike v napeti situaciji obravnava kot provokacijo, četudi to ni njihov primarni namen (DeGroot 2001, 35). Tudi raziskava je pokazala, da se ženske, temnopolti in civilni strokovnjaki usmerjajo predvsem na humanitarni vidik MOM in so manj agresivni do civilnega prebivalstva kot moški in svetlopolti pripadniki (Miller in Moskos v Carreiras 2010,

475). Kljub temu pa težava glede agresivnosti ne more biti samo v naravi moških pripadnikov. Delež krivde lahko namreč pripišemo tudi nezadovoljivemu usposabljanju pripadnikov pred napotitvijo na MOM. DeGroot (2001, 35) trdi, da pripadniki namreč pred napotitvijo niso deležni kvalitetnih usposabljanj, ki bi jih pripravili na situacije, s katerimi bodo soočeni. Poleg tega pa tudi meni, da problem predstavlja že sama rekrutacija, saj se OS priključujejo predvsem mladi, ki so željni bojevanja, mirovniško naravo MOM pa jemljejo kot žalitev njihove moškosti.

V naravi MOM je, da se v procesu delovanja na določenih predelih vzpostavljajo kontrolne točke, ki služijo za pregled vozil, tovora in ljudi. Dejstvo je, da se poleg pregledovanja moških more izvajati tudi pregledovanje žensk, saj lahko tudi ženske nosijo orožje, drogo, itd. Tu pa se pojavi, predvsem na MOM, ki potekajo na Bližnjem Vzhodu, tudi nov problem, kajti zaradi njihove kulture in tradicije je skrajno neprimerno, da pregledovanje žensk opravi moški. Poleg tega pa je pri razorožitvah, demobilizacijah in reintegracijah v katerih so udeležene ženske, zagotovljeno zajetje večjega števila orožja - razlog za to pa najdemo predvsem v dejstvu, da ženske moškim še vedno hranijo orožje (Dharmapuri 2011, 65). Večje število pripadnic OS na MOM pa ima tudi to prednost, da se z lokalnimi ženskami lažje vzpostavi kontakt in dialog – posledično se lahko razvijejo tudi določena prijateljstva in zaupanje med lokalnimi ženskami in pripadnicami OS, to pa se kaže predvsem v pridobivanju ključnih uporabnih informacij (Sion 2009, 477–8).

Po mnenju Hendricksa in Huttona (v Carreiras 2010, 479) in Valeniusove (2007, 47–8) so pripadnice OS na MOM nepogrešljive predvsem zaradi tega, ker:

- lokalno prebivalstvo pripadnice dojema kot bolj dostopne in manj ogrožajoče,
- imajo pomembno vlogo pri cestnih zaporah in kontrolah, letališčih in pri telesnih pregledih pri lokalnih ženskah,
- njihova zmožnost lažjega sodelovanja z lokalnimi ženskami in organizacijami omogoča lažje zbiranje informacij in natančnejših podatkov,
- služijo kot zgled lokalnim ženskam,
- se žrtve različnih zlorab veliko lažje razkrijejo pripadnicam kot pripadnikom,
- izvajajo »nadzor« nad neprimernim vedenjem moških pripadnikov OS.

4.3 ARGUMENTI PROTI VKLJUČEVANJU PRIPADNIC NA MEDNARODNE OPERACIJE IN MISIJE

Ena izmed največjih kritikov vključevanja žensk v OS je zagotovo Gutmanova, ki trdi, da naj bi vključevanje žensk in njihova prisotnost v OS povzročila slabenje nacionalne vojaške moči. Gutmanova je tudi prepričana, da se feminizacija OS rezultira v tem, da OS postajajo vedno bolj politično korektne, občutljive na čustva enot in sovražne do lastne vojaške kulture - vse to vzbuja vedno večji dvom v to, da bodo OS še sposobne braniti nacionalne interese v prihodnjih konfliktech (Gutman v DeGroot 2001, 23).

Vključevanju žensk v OS in na MOM nasprotujejo predvsem tradicionalisti, ki trdijo, da (Kotnik-Dvojmoč 2002, 30–1):

- je moška nedotakljivost v OS z vključevanjem žensk v moško okolje ogrožena,
- bi lahko moški instinkt za varovanje žensk zmanjšal operativno sposobnost enote in pripadnika,
- bi ženska prisotnost spremenila »tip moškega«, ki se odloči za vojaško službo, predvsem v padalskih, diverzantskih in specialnih enotah,
- bi vključevanje žensk pomenilo grožnjo že obstoječim standardom poveljevanja in usposabljanja, to pa bi povzročilo zmanjšano operativno sposobnost enot,
- bi obstajala možnost moške prizadetosti, ki bi jo povzročila dvojna merila in popustljivejše ravnanje nadrejenih do pripadnic in
- bi vključevanje žensk v OS in MOM povzročilo večjo militarizacijo družbe.

Največje skrbi glede vključevanja žensk na MOM se dotikajo predvsem glede njihove varnosti. Poleg tega pa je ena izmed glavnih skrbi vzpostavitev avtoritete na kontrolnih točkah v kontaktu z lokalnim moškim prebivalstvom. Kljub tem skrbem pa so pripadnice OS na MOM v preteklosti dokazale, da se ljudje odzivajo predvsem na uniformo in ne na spol. Prav tako pa so pripadnice tudi imele občutek, da njihova prisotnost in delovanje na kontrolnih točkah ne predstavlja in povzroča problemov z lokalnim prebivalstvom ampak nasprotno, zmanjšuje napetosti (Karame 2001).

Eden izmed glavnih argumentov proti vključevanju žensk na MOM, predvsem na Bližnjem Vzhodu, je, da bi ženske s svojim položajem lahko užalile lokalno kulturo, vero in prebivalstvo. Vendar kot sem že omenila so v konflikt udeležene tudi lokalne ženske, zaradi česar pa je nujno potrebno na kontrolnih točkah pregledovati tudi ženske, to pa lahko stori samo druga ženska. Poleg tega pa naj še enkrat poudarim, da tudi v muslimanskih državah moški reagirajo na uniformo in ne na spol. Nenazadnje obstaja veliko, pretežno muslimanskih

držav, ki vključujejo v svoje OS tudi ženske (Karamé 2001). Na tem mestu pa je potrebno izpostaviti tudi raziskavo, ki kaže, da so tudi moški muslimanske vere v konzervativnih družbah veliko raje v interakciji s pripadnicami OS (Dharmapuri 2011, 61).

Zgoraj omenjene argumenti proti vključevanju žensk na MOM se v največji meri sklicujejo predvsem na drugačnost pripadnic in pripadnikov ter na neprimernost pripadnic in primernost pripadnikov za opravljanje nalog na MOM. Fizične in psihične razlike med pripadnicami in pripadniki pa so bistvene za nasprotovanja vključevanju žensk v OS in na MOM. Na tem mestu pa moram izpostaviti izjavo udeleženca na MOM, ki trdi, da je, ne glede na vse, pomembno le to, da postaviš pravo osebo na pravo mesto. Ženske pa naj bi bile sposobne opravljati vse naloge zelo učinkovito, izjema pa so le kontrole izgredov kjer je potrebna povečana fizična moč zgornjega dela telesa (Valenius 2007, 34).

4.4 TEŽAVE S KATERIMI SE SREČUJEJO PRIPADNICE NA MEDNARODNIH OPERACIJAH IN MISIJAH

Problemi glede udeležbe pripadnic OS na MOM se pojavljajo iz treh razlogov. Prvič, MOM reproducirajo tradicionalno bojno usmerjeno miselnost glede vloge posameznih spolov. Drugič, moški vidijo ženske na MOM kot izziv njihovi moškosti in bojni identiteti zaradi česar jih zavračajo in jemljejo kot nevarne za uspešnost misije. Tretjič, ženske kljub vsem težavam s katerimi se soočajo na MOM ne uspejo organizirati »podporne skupine« in druga drugo definirajo kot grožnjo odnosom z moškimi pripadniki, to pa povzroča še večjo izolacijo in samoneodobranje (Sion 2009, 477). Pripadnice OS se na MOM soočajo predvsem s tremi neformalnimi izključitvami – psihično izključitvijo, funkcionalno izključitvijo in spolno izključitvijo (Sion 2009, 485).

4.4.1 Psihična izključitev

Za ponazoritev psihične izključitve sem se odločila podati primer pehotne in artilerijske nizozemske enote, ki sta bili odposlani na MOM na Kosovo in Bosno in Hercegovino - v obeh omenjenih enotah so pripadniki zavračali ženske. V pehotni enoti so moški obravnavali ženske kot psihično prešibke, prav tako pa so bili tudi mnenja, da ženske psihično niso v formi, njihova prisotnost prizadane psihične sposobnosti pripadnikov in niso primerne za delovanje v bojnih situacijah. V primeru artilerijske enote pa so pripadniki zavračali ženske

na podlagi osebne higijene. Do tega zavračanja pa je prišlo na podlagi tradicije te enote, ki veleva, da se tuširanje med usposabljanji, ne glede na to koliko časa trajajo, ni dovoljeno. Tu pa je prišlo do težave, saj imajo namreč ženske pripadnice zaradi »mesečnega perila«, z dovoljenjem nadrejenega, ki je v večini primerov moški, pravico do tuširanja. Pripadniki so se na podlagi tega pritoževali, da imajo ženske težave z (ne)higieno in da zaradi tega niso primerne za služenje v bojnih enotah. Na ta način pa je postalo »mesečno perilo«, kot največja razlika med moškim in žensko, tudi izgovor za izključevanje ženskih pripadnic (Sion 2009, 487–8). Kot zanimivost pa naj navedem tudi dejstvo, da je do psihičnega izključevanja žensk že prišlo tudi v SV saj je po samomoru pripadnice SV na MOM na Kosovu SV sprejela ukrep, da se na MOM v Afganistan za določen in kratek čas ni pošiljalo ženskih pripadnic (Jelušič in Vuga v Prelogar 2013, 27).

4.4.2 Funkcionalna izključitev

Številne ženske pripadnice OS, ki so bile odposlane na MOM so priznale, da so bile zavrnjene za delovanje v bojnih enotah na podlagi spola, prav tako pa naj bi jim nadrejeni tudi spreminjali prijavnne vloge in jim dodelili lažja in administrativna dela. Kot primer funkcionalne izključitve lahko navedem primer dveh pripadnic nizozemskih OS na MOM na Kosovu. Prva pripadnica je bila po napotitvi na MOM naknadno premeščena v reševalno enoto, ki je bila aktivirana le v kritičnih in nujnih situacijah, do česar pa ni nikoli prišlo, v vmesnem času pa je opravljala administrativna dela. Druga pripadnica, ki je bila izurjena za upravljanje z oklepnim transporterjem pa tega dela na Kosovu ni nikoli opravljala ampak je opravljala le administrativna dela. Prišlo je tudi tako daleč, da se ženske niso smele niti gibati v neposredni okolici oporišča, saj so se jih poveljujoči bali izpostavljati tveganju (Sion 2009, 485–6). Do podobne zgodbe je prišlo tudi na MOM v Libanonu, kjer so bili povejujoči mnenja, da se lokalni moški ne bodo želeli pogovarjati z ženskimi pripadnicami (Karame 2001). Ta izključitev pa je pri ženskah povzročila to, da niso več kazale ne empatije, ne interesa za lokalno prebivalstvo (Sion 2009, 487).

4.4.3 Spolna izključitev

Tudi spolno izključitev lahko najbolj jasno predstavim s primeroma nizozemskih in slovenskih pripadnic OS, ki so bile udeležene na MOM na Kosovu. V primeru nizozemskih

pripadnic so se le te pritoževale nad dejstvom, da imajo lahko moški pripadniki v svojem prostem času oblečeno karkoli želijo, medtem ko morajo same zelo paziti kaj oblečejo. Moški pripadniki so na primer med sončenjem lahko imeli oblečene samo kopalke, ko so odšli pod tuš so lahko imeli na sebi samo brisačo, ženske pripadnice pa so morale dobro premisliti, preden so si obleke športno opremo. Namreč, hitro lahko pride do obrekovanja, moških pogledov in pripomb. Poleg tega pa moški radi gledajo za ženskami, vzporedno s tem pa tudi komentirajo neprimerno oblačenje (Sion 2009, 488–9). V primeru slovenskih pripadnic OS na Kosovu pa je bil sprejet ukrep, da se pripadnice SV s pripadniki drugih OS lahko družijo le v spremstvu najmanj enega pripadnika SV. Da gre za primer spolne izključitve pa lahko trdimo zato, ker je bil ta ukrep sprejet le za ženske pripadnice SV, za moške pripadnike SV pa ni bil sprejet noben ukrep, ki bi zahteval podobno (Jelušič in Vuga v Prelogar 2013, 27).

4.5 MEDSEBOJNI ODNOSI MED PRIPADNICAMI NA MEDNARODNIH OPERACIJAH IN MISIJAH

Moški pripadniki OS zasedajo v večini primerov višje položaje oz. imajo višji čin in s tem tudi večji dostop do pomembnih podatkov. Ženske pripadnice, ki zasedajo nižje položaje, zato skozi interakcijo z moškimi pripadniki skušajo doseči večji vpliv in dostop do virov (Ibarra v Sion 2009, 483).

Raziskava, v katero so bile vključene pripadnice nizozemskih OS na MOM je pokazala, da so bile pripadnice v enotah raje v manjšini, drugim pripadnicam pa niso bile zelo naklonjene. Tako so se na primer nizozemske pripadnice, ki so na MOM bivale v skupnih prostorih, veliko raje družile z moškimi pripadniki, še več, druga drugi so se celo izogibale. Ena izmed pripadnic, ki so bile zajete v raziskavi, je celo izjavila, da je dejstvo, da je edina ženska v enoti ne moti in da ženske v enotah ne bi smele biti v večini, saj to ni dobro za delovanje enote. Poleg tega pa je med pripadnicami bilo razširjeno tudi mnenje, da povečanje žensk v enotah ne bi bilo dobro, saj bi se stvari začele razvijati v negativno in napačno smer. Tako mnenje pa prevladuje tudi na častniških položajih, saj je ena izmed častnic zatrdila, da ima veliko raje prijatelje znotraj njenega čina kot pa ženske prijateljice. Avtorica raziskave je svoje raziskovanje usmerila tudi na medsebojne interakcije ženskih pripadnic v njihovem prostem času in ugotovila, da so ženske, ki so svoj prosti čas preživljale v baru, sedele daleč stran ena od druge, v družbi moških pripadnikov (Sion 2009, 482–4).

Raziskava tudi razkriva, da naj bi bile pripadnice, ki so so priključile OS po svoji naravi brutalne, arogantne in nepredvidljive. Med seboj se ne razumejo, obrekujejo in si druga drugi otežujejo delo. Poleg tega pa naj bi se ženske pripadnice veliko raje prepirale kot moški pripadniki, ne odpuščajo napak, so ljubosumne na ostale pripadnice in niso iskrene. Po mnjenju pripadnic ženski prepir traja zelo dolgo, moški pa se zelo hitro konča. Kljub temu pa vsaka pripadnica zase trdi, da je drugačna od drugih in se ne vpleta v prepire, ter da njena jeza zelo hitro popusti. Potrebno pa je tudi izpostaviti, da pripadnice OS v njihovem delovnem času dejansko zanikajo svojo ženskost, po službi pa se te iste pripadnice ličijo in nosijo obleke (Sion 2009, 483–4).

4.6 PRIPADNICE SLOVENSKE VOJSKE NA MEDNARODNIH OPERACIJAH IN MISIJAH

SV trenutno sestavlja 7060 pripadnikov in pripadnic stalne sestave. Od tega je 5928 moških pripadnikov, kar predstavlja 84 % celotne sestave, in 1132 ženskih pripadnic, kar predstavlja 16 % celotne sestave. To pa postavlja Republiko Slovenijo (RS) in SV v sam vrh glede feminiziranosti OS (Slovenska vojska 2016). RS je vojake na MOM začela pošiljati leta 1997. Ženske pripadnice so takrat bile na MOM napotene le redko, saj je odločitev za sodelovanje na MOM temeljila na prostovoljni odločitvi. Od leta 2003 naprej pa se na MOM pošiljajo celotne enote, to pa pomeni, da odhod na MOM ne temelji več na prostovoljni odločitvi in da je sedaj odstotek žensk, ki so napotene na MOM veliko večji (Jelušič in Vuga v Prelogar 2013, 35).

RS je decembra 2009 sprejela direktivo o implementaciji resolucij VS OZN 1325 in 1820 in se s tem zavezala k spodbujanju in spoštovanju enakovrednosti spolov v SV. S tem pa naj bi se tudi povečal odstotek pripadnic SV v procesih odločanja, kriznem menedžmentu in na MOM (Bunič 2011, 80–1). Leta 2011 je RS pripravila in sprejela Nacionalni akcijski načrt za implementiranje resolucije 1325, ki vsebuje tudi cilje, ki se osredotočajo na pripadnice na MOM. Vlada RS naj bi tako nadaljno sprejemala ukrepe in spodbujala interese žensk za večje vključevanje na MOM, krepila sodelovanje z nevladnimi organizacijami pri promociji ženskega vključevanja v preprečevanje in reševanje konfliktov ter mirovna pogajanja in aktivnosti v podporo trajajočemu miru in stabilnosti (Bunič 2011, 78).

Med letoma 1997, ko je SV začela pošiljati pripadnike in pripadnice na MOM, in 2013 je bilo na MOM napotnih 7573 pripadnikov SV, 609 (8,04 %) je bilo ženskih pripadnic (Jelušič in Vuga v Prelogar 2013, 36). Med letoma 2005 in 2009 na MOM pod okriljem OZN ni bila napotena nobena pripadnica SV, je pa bil zato večji odstotek pripadnic, ki so bile napotene na MOM pod okriljem Evropske unije (EU) - leta 2005 je bilo na MOM napotnih 37 pripadnic, leta 2006 19, leto kasneje 14, leta 2008 šest in leta 2009 le tri pripadnice (Bunič 2011, 81). Leto 2009 je bilo tudi prelomno saj je bilo na MOM napotnih 9,2 % žensk, ki so zasedle tudi višje in odgovornejše položaje (Jelušič 2011, 70–3).

Na tem mestu pa je potrebno izpostaviti tudi dejstvo, da pripadnice SV do danes še niso bile napotene na vse MOM v katerih sodeluje SV. Daleč največ pripadnic SV pa je vsako leto napotnih na Kosovo – leta 2008 je tako na Kosovo bilo napotnih 94 pripadnic, kar znaša 73,4 % vseh pripadnic SV, ki so bile v tem letu napotene na MOM (Jelušič in Vuga v Prelogar 2013, 37). Kljub vsem obetajočim analizam pa lahko trdim, da ni za pričakovati, da bi se število pripadnic, ki so napotene na MOM kdaj približalo številu pripadnikov. Razlogov za to je več, najpomembnejši pa so predvsem materinska vloga, nižji čini in prevladujoč sistem moških vrednot, ki ima tudi danes še vedno zelo močen vpliv na vključevanje žensk v določene enote SV (prav tam).

5 SKLEP

Skozi pisanje diplomske naloge sem pridobila veliko novega znanja in spoznanj, ki so me na trenutke tudi zelo močno presenetile, predvsem kar se tiče medsebojnih odnosov med pripadnicami. Ključna spoznanja bom predstavila v nadaljevanju.

Danes poznamo več vidikov socialne (ne)reprezentativnosti in sicer etični ali nacionalni, kulturni ali vrednotni, verski, razredni, spolni, rasni, politični, regionalni in izobrazbeni vidik. Ker so glavna tema diplomske naloge pripadnice OS, sem se osredotočila predvsem na spolni vidik (ne)reprezentativnosti. Vedeti moramo, da danes nobene OS na svetu niso spolno reprezentativne, saj ženske predstavljajo zelo majhnom odstotek vseh, ki so vključeni v OS - razlog za to pa je predvsem v tem, da so OS že od nekdaj izključno moška institucija. Klub temu, pa se odnos do žensk v OS počasi ampak vztrajno spreminja na boljše. Ne glede na vse pa se še vedno postavlja vprašanje ali so ženske primerne za vključevanje v OS, saj se pri tem pojavljajo številni problemi, ki so vezani predvsem na tradicijo, kulturo in vzorce spolnih vlog, stroške, fizične in psihične značilnosti žensk, njihove zdravstvene težave, starševstvo, odnose med spoloma in spolno nadlegovanje, moralo in kohezijo enot v katere so vključene ženske, diferenciacijo in diskriminacijo žensk in na njihovo delovanje v bojnih nalogah.

Za zaščito delovanja in enakopravnosti žensk, ki sodeljujejo na MOM je OZN sprejela Direktivo o enakosti spolov na MOM in Resolucije 1325, 1820, 1888, 1889. Direktiva o enakosti spolov se nanaša na zagotavljanje enakovredne udeležbe žensk pri vseh aktivnostih, ki se opravljajo v okviru MOM. Izpostavlja integracijo načela enakosti spolov, nanaša pa se na celotno osebje, ki deluje na MOM in zajema civilno, vojaško in policijsko osebje. Prav tako pa direktiva tudi zahteva, da osebje na MOM izvaja tiste akcije, ki pripomorejo k odpravi

diskriminatornih zakonov, politik in praks, ki ženskam onemogočajo enakopravnost. Resolucija 1325 izpostavlja ključno vlogo žensk pri preprečevanju konfliktov, mirovniških pogajanjih, vzpostavljanju in ohranjanju miru, humanitarnih dejavnosti in pokonfliktne obnove. Resolucija 1820 se nanaša predvsem na spolno nasilje in na zaščito žensk. Resolucija 1888 opozarja na spolno nasilje in ga primerja z vojnimi zločini, zločini proti človečnosti in genocidom. Poleg tega pa resolucija opozarja na zavezanost k Resoluciji 1325. Resolucija 1888 je »nadgradnja« Resolucije 1820, ker opozarja na še bolj striktno izvajanje strategije za preprečevanje spolnega nasilja. Poleg tega pa daje mednarodni skupnosti tudi orodja za razvoj konkretnih in praktičnih ukrepov za preprečevanje spolnega nasilja. Resolucijo 1889 pa je »nadgradnja« Resolucije 1325 saj izpostavlja in krepi njeno izvajanje in spremljanje.

Argumenti proti vključevanju žensk v OS in na MOM se nanašajo predvsem na trditve tradicionalistov, da naj bi z vključevanjem žensk v moško okolje bila ogrožena moška nedotakljivost, da bi moški instinkt za varovanje žensk zmanjšal operativno sposobnost enote, da naj bi vključevanje žensk ogrozilo obstoječe standarde poveljevanja in usposabljanja, da lahko v enotah pride do dvojnih meril in da naj bi vključevanje žensk povzročilo večjo militarizacijo družbe. Največje skrbi glede vključevanja žensk na MOM pa se dotikajo predvsem njihove varnosti, vzpostavitve avtoritete v kontaktu z lokalnim prebivalstvom in možnostjo, da bi prisotnost žensk lahko užalila lokalno, predvsem moško, prebivalstvo. Kljub vsemu pa so ženske na MOM dokazale, da so takšne skrbi neutemeljene in odveč, saj se ljudje odzivajo predvsem na uniformo in ne na spol. Poleg tega pa prisotnost žensk ne predstavlja in povzroča težav ampak zmanjšuje napetosti. Veliko argumentov, ki nasprotuje vključevanju žensk v OS in na MOM pa se nanaša tudi na psihične značilnosti žensk, saj so to tiste značilnosti, ki jih vojaštvo že tradicionalno ne ceni, saj nasprotujejo konceptu idealnega bojnika. Tako imamo na eni strani toplino, prijaznost, zaupanje, čustvenost in fizično neagresivnost, na drugi strani pa fizično agresivnost, dominantnost, avanturizem, grobost in tekmovalnost. Kljub takemu prepričanju pa so ženske na MOM dokazale, da taki stereotipi, ki so v preteklosti preprečevali vstop v OS in na MOM, danes povečujejo njihov potencial, kar dokazuje tudi naslednji odstavek.

Zagovorniki vključevanja žensk v OS in na MOM trdijo, da ženske na MOM predstavljajo vzor lokalnim ženskam in jih s tem vzpodbujajo, da se zavzemajo za svoje pravice in enakopravnost. Ključni argumenti, ki govorijo v prid vključevanju žensk na MOM izpostavljajo, da ženske pripomorejo k zmanjševanju konflikta in napetosti, izboljšujejo

dostop in podporo lokalnim ženskam, zagotavljajo večji občutek varnosti ženskam in otrokom in širijo znanja. Ženske na MOM so s strani lokalnega prebivalstva dojemane kot bolj dostopne in manj ogrožajoče, imajo izjemno pomembno vlogo pri cestnih zaporah in kontrolah, na letališčih in pri telesnih pregledih žensk, preko lažjega sodelovanja z lokalnimi ženskami in organizacijami lahko pridejo do različnih informacij in podatkov, njihova prisotnost na MOM pa vpliva tudi na moške pripadnike OS, saj s svojo prisotnostjo izvajajo »nadzor« nad neprimernim vedenjem moških pripadnikov. Eden izmed ključnih argumentov za vključevanje žensk na MOM pa je ta, da lahko moški s svojo agresivno naravo zelo hitro ogrozijo MOM, predvsem, če gre za mirovno misijo - večina OS namreč svoje pripadnike še vedno uri na način, da le ti postanejo agresivni in željni boja. V nasprotju z moškimi pa se ženske potrebne agresije priučijo in jo zato tudi veliko lažje kontrolirajo. Na podlagi predhodnega in tega odstavka pa lahko potrdim hipotezo, v kateri sem trdila, da ženske karakteristike (praviloma nežna narava, spravljivo vedenje, kontroliranje nasilja, itd.) povečujejo ženski potencial v MOM.

Najbolj zanimiva tema, ki me je ob tem tudi zelo močno presenetila ali bolje rečeno kar šokirala, pa so bili medsebojni odnosi med pripadnicami na MOM. Skozi preučevanje literature sem prišla do zaključkov, da so ženske v enotah najraje v manjšini, drugim pripadnicam, kolegicam, niso naklonjene, veliko raje se družijo s pripadniki kot pripadnicami, druga drugi pa se celo izogibajo. Presenetila me je predvsem trditev pripadnice, ki je mnenja, da ženske v enotah ne bi smele biti v večini, daj to ne bi bilo dobro za delovanje enote. Raziskava, ki je bila narejena na to temo je tudi pokazala, da so pripadnice, ki se odločijo za vključitev v OS po svoji naravi arogantne in nepredvidljive, med seboj se ne razumejo, se obrekujejo in druga drugi otežujejo delo. Poleg tega pa se pripadnice med seboj veliko raje prepirajo, ne odpuščajo, so ljubosumne in neiskrene. Dejstvo torej je, da se, kljub temu, da sem bila prepričana v nasprotno, pripadnice v OS in na MOM ne razumejo, si nasprotujejo in celo otežujejo delo. Na podlagi tega pa lahko zavrnem hipotezo, v kateri sem trdila, da pripadnice OS na MOM razvijejo med seboj močne socialne interakcije in si nudijo močno medsebojno podporo.

Pripadnice OS se na MOM soočajo predvsem s neformalnimi izključitvami in sicer psihično, funkcionalno in spolno izključitvijo. Psihična izključitev se na naša na zavračanje žensk na podlagi mnenja, da so psihično prešibke za delovanje v izrednih razmerah na MOM. Do take izključitve je prišlo tudi že v SV, saj je po samomoru pripadnice na MOM na Kosovu SV

sprejela ukrep, da na MOM v Afganistan za določen čas ne pošilja ženskih pripadnic. Funkcionalna izključitev se nanaša na zavračanje žensk zaradi spola. Ženske so pri tej vrsti izključitve zavrnjene za delovanje v bojnih enotah, dodeljena pa so jim lažja administrativna dela oz. dela, ki ne predstavljajo tveganja in nevarnosti. Spolna izključitev pa se nanaša na dejstvo, da morajo ženske paziti kaj imajo oblečeno, saj lahko zelo hitro pride do obrekovanja, moških pogledov in pripomb, medtem ko imajo lahko moški pripadniki oblečeno kar želijo. Do takega primera izključitve je prišlo tudi v SV, saj je bil na MOM na Kosovu sprejet ukrep, da se pripadnice SV lahko družijo s pripadniki tujih OS samo v spremstvu moškega pripadnika SV – problem pri tem pa predstavlja dejstvo, da je bil ta ukrep sprejet samo za ženske in ne tudi za moške.

SV danes sestavlja 7060 pripadnikov in pripadnic, od tega je 1132 pripadnic, kar predstavlja 16 % celotne stalne sestave SV. RS je vojake na MOM začela pošiljati leta 1997, ženske pripadnice pa so bile takrat na MOM napotene le redko, saj je odločitev za napotitev na MOM temeljila na prostovoljni odločitvi. Danes temu ni več tako, saj se na MOM pošiljajo celotne enote, to pa pomeni, da je tudi odstotek žensk, ki so napotene na MOM večji. Potrebno je izpostaviti, da pripadnice SV do danes še niso bile napotene na vse MOM v katerih sodeluje RS. Daleč največ pripadnic pa je bilo napoteni na MOM na Kosovo – tako je bilo v letu 2008 na Kosovo napoteni 94 pripadnic, kar znaša kar 73,4 % vseh pripadnic, ki so bile v tem letu napotene na MOM.

Skozi pisanje diplomske naloge sem prišla do sklepa, da so ženske v OS in na MOM izjemno pomembne, saj zagotavljajo kvalitete in lastnosti, ki jih moški pripadniki ne morejo. In ravno zaradi tega je potrebno upoštevati rezultate, ki jih dosegajo ženske pripadnice na MOM, prav tako pa je nujno potrebno nehati iskati argumente za ne vključevanje žensk v OS in na MOM, ampak nas je potrebno sprejeti z odprtimi rokami, pripravljeno na enakopravnost in skupno reševanje ter ohranjanje mednarodnega miru in varnosti.

6 LITERATURA

1. Adanić, Stjepan in Siniša Tatalović. 1993. *Oružane snage – novačenje i mobilizacija*. Zagreb: Otvoreno sveučilište.
2. Ashkenazy, Daniella. 1994. Conclusion. V *The Military in the Service of Society and Democracy, The Challenge of the Dual-Role Military*, ur. Daniella Ashkenazy, 189–210. Westport: Greenwood Press.
3. Ballweg, John A. in Li Li. 1991. Health Status and Stress Among U.S. Military Women. V *Stress and Change in the Military Profession of Today*, ur. Jurgen Kuhlmann in Christopher Dandeker, 223–252. Munchen: SOWI.
4. Beck, Melinda. 1980. Women in the Armed Forces. *Newsweek* (18. februar).
5. Binkin, Martin. 1993. *Who Will Fight the Next War?: The Changing Face of the American Military*. Washington: The Brookings Institution.
6. Bowyer, Richard. 2004. *Dictionary of Military Terms*. London: Bloomsbury Publishing Plc.
7. Bunič, Breda. 2011. Implementation of UNSCR 1325 in the Republic of Slovenia With Focus on Slovenian Armed Forces. V *Women in the security sector – a regional perspective*, ur. Jovanka Šaranovič, 72–85. Dostopno prek:

- http://www.peacewomen.org/assets/file/ssr_women_in_the_security_sector__regional_perspective_strategic_institute.pdf (19. avgust 2016).
8. DeGroot, Gerard J. 2001. A Few Good Women: Gender Stereotypes, the Military and Peacekeeping. *International Peacekeeping* 8 (2): 23–38.
 9. Dharmapuri, Sahana. 2011. *Just Add Women and Stir?* Dostopno prek: <http://strategicstudiesinstitute.army.mil/pubs/parameters/Articles/2011spring/Dharmapuri.pdf> (19. avgust 2016).
 10. Dunivin, Karen O. 1994. Military Culture: Change and Continuity. *Armed Forces & Society* 20 (4): 531–47.
 11. Elster, Ellen. 1987. Conscription of Women. V *Youth and Conscription*, ur. Kimmo Kiljunen in Jouko Väänänen, 78–90. Jyvaskylassa: International Peace Bureau.
 12. Enloe, Cynthia. 1990. *Policija, vojska i etnicitec – Temelji državne moći*. Zagreb: Globus.
 13. Firestone, Juanita M. in Richard J. Harris. 1994. Sexual Harassment in the U.S. Military: Individualized and Environmental Contexts. *Military Review* 21 (1): 25–43.
 14. Greenberg, Susan G., Ray Wilkinson, Bill Torque in Clara Bingham. 1990. The New Face of Battle. *Newsweek* (10. september).
 15. Hoiberg, Anne in Jack F. White. 1992. Women Health Status in Armed Forces. *Armed Forces & Society* 18 (4): 514–533.
 16. *International Military and Defense Encyclopedia*. 1993. Washington: Brassey's.

17. Jelušič, Ljubica. 1995. Ženske vojakinje – emancipacija ali muhavost. V *Ženske in oborožene sile*, ur. Zorica Bukinac, 5–16. Ljubljana: Ministrstvo za obrambo, Center za strateške študije.
18. --- 2005. Mirovne operacije: opredelitve, problem, prihodnost. V *Mirovne operacije in vloga Slovenije*, ur. Ljubica Jelušič, 11–32. Dostopno prek: <http://knjigarna.fdv.si/s/u/pdf/176.pdf> (27. avgust 2016).
19. --- 2011. National Action Plan of the Republic of Slovenia. V *Women in the security sector – a regional perspective*, ur. Jovanka Šaranovič, 69–71. Dostopno prek: http://www.peacewomen.org/assets/file/ssr_women_in_the_security_sector_a_regional_perspective_strategic_institute.pdf (19. avgust 2016).
20. Jogan, Maca. 1995. Seksizem in oborožene sile. V *Ženske in oborožene sile*, ur. Zorica Bukinac, 17–26. Ljubljana: Ministrstvo za obrambo, Center za strateške študije.
21. --- 2000. Spolno nadlegovanje na delovnem mestu. *Teorija in praksa* 37 (4): 589–622. Dostopno prek: <http://dk.fdv.uni-lj.si/tip/tip20004Jogan.PDF> (6. avgust 2016).
22. Karame, Kari H. 2001. Military women in peace operations: Experiences of the Norwegian battalion in UNIFIL 1978–98. V *Women And International Peacekeeping of International Peacekeeping*, ur. Louise Olsson in Torunn L. Tryggstad, 85–96. London and Portland: Frank Cass Publishers.
23. Kotnik-Dvojmoč, Igor. 2002. Omejevalni dejavniki pri vključevanju žensk v oborožene sile. V *Seksizem v vojaški uniformi*, ur. Ljubica Jelušič in Mojca Pešec, 28–66. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
24. Loring Goldman, Nancy. 1982. *Female Soldiers – Combatants or Noncombatants? Historical and Contemporary Perspectives*. Westport: Greenwood Press.

25. Maginnis, Robert L. 1992. The Future of Woman in the Army. *Military Review* 72 (7). Dostopno prek: <http://cgsc.contentdm.oclc.org/utills/getdownloaditem/collection/p124201coll1/id/478/filename/479.pdf/mapsto/pdf/type/singleitem> (5. avgust 2016).
26. Musek, Janek. 1995. Ženske in moški: Preobrazba tradicionalnih spolnih vlog. V *Ženske in oborožene sile*, ur. Zorica Bukinac, 27–37. Ljubljana: Ministrstvo za obrambo, Center za strateške študije.
27. Office of the Special Adviser on Gender Issues and Advancement of Women. 2005. *Landmark resolution on Women, Peace and Security*. Dostopno prek: <http://www.un.org/womenwatch/osagi/wps/> (24. avgust 2016).
28. Organizacija združenih narodov. 2008. *Resolution 1820*. Dostopno prek: <http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/CAC%20S%20RES%201820.pdf> (24. avgust 2016).
29. --- 2009a. *Resolution 1888*. Dostopno prek: <http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/WPS%20SRES%201888.pdf> (24. avgust 2016).
30. --- 2009b. *Resolution 1889*. Dostopno prek: <http://womenpeacesecurity.org/media/pdf-scr1889.pdf> (24. avgust 2016).
31. --- 2010. *Gender Equality in UN Peacekeeping Operations*. Dostopno prek: http://www.un.org/en/peacekeeping/documents/gender_directive_2010.pdf (24. avgust 2016).
32. --- 2016. *Women in peacekeeping*. Dostopno prek: <http://www.un.org/en/peacekeeping/issues/women/womeninpk.shtml> (24. avgust 2016).
33. Prelogar, Pija. 2013. *Udeležba pripadnic oboroženih sil na mirovni operacijah*. Diplomsko delo. Dostopno prek: <http://dk.fdv.uni-lj.si>

/diplomska_dela_1/pdfs/mb11_prelogar-pija.pdf (19. avgust 2016).

34. RTV SLO. 2012. *Koraki žensk k enakopravnosti - od celibata učiteljic do poslank*. Dostopno prek: <http://www.rtv slo.si/slovenija/koraki-zensk-k-enakopravnosti-od-celibata-uciteljic-do-poslank/278355> (24. avgust 2016).
35. Ridard, Bernadette. 1987. Women and Militarism. V *Youth and Conscription*, ur. Kimmo Kiljunen in Jouko Väänänen, 91–6. Jyväskylä: International Peace Bureau.
36. Slovenska vojska. 2016. *O Slovenski vojski*. Dostopno prek: <http://www.slovenskavojska.si/o-slovenski-vojski/> (24. avgust 2016).
37. Sion, Liora. 2009. Can Women Make a Difference? Female Peacekeepers in Bosnia and Kosovo. *Commonwealth & Comparative Politics* 47 (4): 476–493.
38. Thomas, Patricia J. 1978. Women in the Military: America and the British Commonwealth. *Military Review* 4 (4): 623–46.
39. Valenius, Johanna. 2007. *Gender mainstreaming in ESDP missions*. Paris: EU Institute for Security Studies.
40. Vlada Republike Slovenije. 2010. *Strategija sodelovanja Republike Slovenije v mednarodnih operacijah in misijah*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/fileadmin/pageuploads/Zakonodaja_in_dokumenti/dokumenti/strategija_sodelovanja_RS_MOM.pdf (1. avgust 2016).
41. *Vojna enciklopedija (6)*. 1973. Beograd: Redakcija vojne enciklopedije.
42. Vuga, Janja. 2012. *Medkulturno sodelovanje na večnacionalnih operacijah in misijah: delovanje Slovenske vojske*. Doktorska disertacija. Dostopno prek: http://dk.fdv.uni-lj.si/doktorska_dela/pdfs/dr_vuga-janja.PDF (1. avgust 2016).

